

BIURO RADY MIEJSKIEJ w ORZYSZU
W P Ł Y N Ę Ł O

Dnia: 2014 -04- 2 2

Ilość załączników .....
Podpis .....

Zjawisko wykluczenia społecznego
na podstawie danych MOPS w Orzyszu

kwiecień 2014

Termin **wykluczenie społeczne** określa sytuację w której dana jednostka będąca członkiem społeczeństwa nie może normalnie uczestniczyć w działaniach obywateli tego społeczeństwa, przy czym ograniczenie to nie wynika z jej wewnętrznych przekonań, ale znajduje się poza kontrolą wykluczonej jednostki. Wykluczenie społeczne jest zjawiskiem wielowymiarowym i w praktyce oznacza niemożność uczestnictwa w życiu społecznym, gospodarczym, politycznym jak i kulturowym, w wyniku braku dostępu do zasobów, dóbr i instytucji, ograniczenia praw społecznych oraz deprywacji potrzeb.

Zjawisko wykluczenia społecznego w odniesieniu do pomocy społecznej jest trudne do zdefiniowania, ponieważ mamy tu do czynienia z kilkoma nakładającymi się wymiarami tego wykluczenia (marginalizacji). Jest to wykluczenie, które – najprościej ujmując - polega na niepodejmowaniu zwyczajowej i społecznie akceptowanej drogi życiowej lub tzw. wypadaniu z niej.

W dziedzinie pomocy społecznej najczęściej dotyczy osób czy rodzin które:

- żyją w niekorzystnych warunkach ekonomicznych (ubóstwo materialne),
- nie zostały wyposażone w kapitał życiowy umożliwiający im: normalną pozycję społeczną, odpowiedni poziom kwalifikacji, wejście na rynek pracy, co utrudnia dostosowywanie się do zmieniających się warunków społecznych i ekonomicznych,
- posiadają cechy utrudniające im korzystanie z powszechnych zasobów społecznych ze względu na zaistnienie: niepełnosprawności, uzależnienia, przemocy, długotrwałej choroby albo innych cech indywidualnych,
- doświadczają przejawów dyskryminacji, zarówno wskutek niedorozwoju właściwego ustawodawstwa, jak i kulturowych uprzedzeń oraz stereotypów.

Wykluczenie społeczne najczęściej związane jest z występowaniem ubóstwa, nie są to jednak pojęcia tożsame. Ubóstwo nie musi determinować wykluczenia społecznego, a wykluczenie społeczne nie zawsze wiąże się z ubóstwem. Ubóstwo jednostki zwiększa jednak ryzyko, że będzie ona marginalizowana. Jednocześnie zarówno ubóstwo jak i wykluczenie społeczne nierzadko ma źródło w innych problemach osoby lub rodziny, zwanych w ustawie o pomocy społecznej **powodami**. Pomoc społeczna jest udzielana osobom i rodzinom spełniającym kryterium dochodowe zawarte w ustawie przy jednoczesnym wystąpieniu, oprócz ubóstwa, jednego z powodów, a w szczególności:

- * sieroctwa
- * bezdomności
- * bezrobocia
- * niepełnosprawności i długotrwałej lub ciężkiej choroby,
- * przemocy w rodzinie,
- * potrzeby ochrony macierzyństwa lub wielodzietności,
- * bezradności w sprawach opiekuńczo wychowawczych i prowadzeniu gospodarstwa domowego, zwłaszcza w rodzinach niepełnych i wielodzietnych,
- * trudności w integracji cudzoziemców,
- * trudności w przystosowaniu się do życia po opuszczeniu zakładu karnego,
- * alkoholizmu lub narkomanii,
- * zdarzenia losowego, sytuacji kryzysowej, klęski żywiołowej lub ekologicznej.

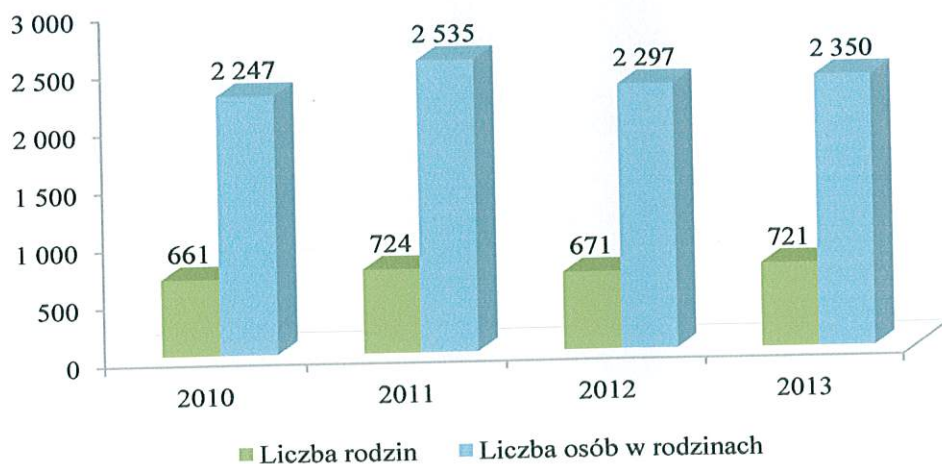
Charakterystyka powodów wykluczenia społecznego i świadczeń przyznawanych z pomocy społecznej

Pomoc społeczna jest instytucją polityki społecznej państwa mającą na celu umożliwienie osobom i rodzinom przezwyciężenie trudnych sytuacji życiowych, których nie są w stanie pokonać wykorzystując własne zasoby i możliwości. Zadaniem pomocy społecznej jest także zapobieganie sytuacjom, które mogą skutkować wykluczeniem społecznym, przez podejmowanie działań zmierzających do życiowego usamodzielnienia osób i rodzin w trudnej sytuacji i ich integracji ze środowiskiem

W ostatnich latach w Gminie Orzysz wzrosła liczba osób i rodzin, korzystających z pomocy społecznej. Dużym utrudnieniem w efektywnym świadczeniu pracy socjalnej oraz realizacji innych zadań MOPS jest niedostosowana baza lokalowa. Specyfika świadczonych usług przez ośrodek wymaga zoptymalizowania infrastruktury lokalowej przede wszystkim dla większej dostępności i komfortu mieszkańców naszej Gminy. Rozproszenie dotychczas posiadanej bazy utrudnia nadzór, zarządzanie i optymalne wykorzystanie pomieszczeń (część z nich jest użyczana). Brakuje pomieszczeń, między innymi do pracy KIS, w którym mogłoby być świadczone stałe poradnictwo rodzinne, poczekalni dla klientów, pomieszczeń do innowacyjnych grupowych metod pracy z klientem, jadalni, pokoju do indywidualnych rozmów z klientem, itp.

W świetle danych MOPS w latach 2010 – 2013 roku udzielono wsparcia : (wykres 1)

Wykres 1. Liczba rodzin i osób w rodzinach, którym udzielono pomocy i wsparcia w ramach pomocy społecznej w Gminie Orzysz w latach 2010-2013

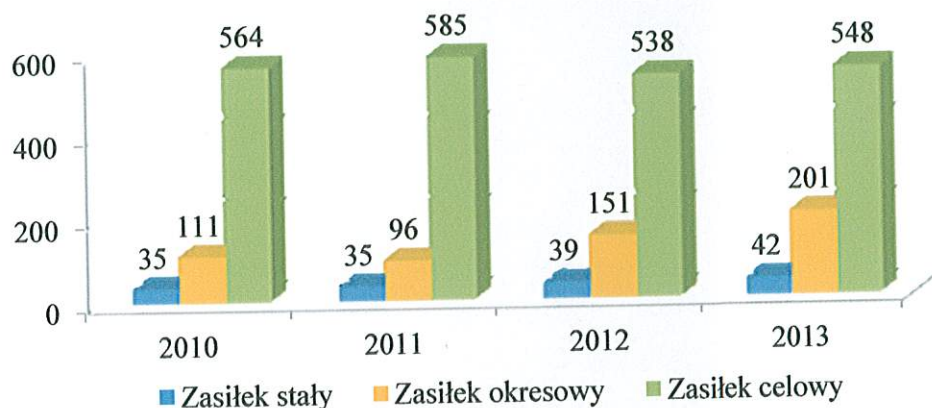

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych MOPS w Orzyszu.

Znamienny jest fakt, iż ponad jedna trzecia osób, którym udzielono pomocy i wsparcia to osoby długotrwale z nich korzystające – w analizowanym okresie ich odsetek kształtował się na poziomie powyżej 32% i w 2010 roku, w 2011 - wyniósł 38%, w 2012r. – 45%, w 2013 – prawie 52%.

Wykres 1. Liczba osób, którym przyznano świadczenia pieniężne w formie zasiłków w Gminie Orzysz w latach 2010-2013

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych MOPS w Orzyszu.

W analizowanym okresie liczba osób, którym przyznano świadczenie w formie zasiłków utrzymuje się na podobnym poziomie.

W strukturze zasiłków stałych dominują zasiłki dla osób samotnie gospodarujących. Zasiłki okresowe w Gminie Orzysz przyznawane są przede wszystkim z tytułu bezrobocia. Na drugim miejscu należy wskazać ubóstwo, następnie bezradność w sprawach opiekuńczo – wychowawczych oraz niepełnosprawność.

W analizowanym okresie w Gminie Orzysz wzrosła liczba rodzin objętych pracą socjalną.

Zgodnie z ustawą o pomocy społecznej (art. 7), pomoc społeczna udzielana jest osobom i rodzinom w szczególności z następujących powodów: ubóstwo; sieroctwo; bezdomność; bezrobocie; niepełnosprawność; długotrwała lub ciężka choroba; przemoc w rodzinie; potrzeba ochrony ofiar handlu ludźmi; potrzeba ochrony macierzyństwa lub wielodzietności; bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego, zwłaszcza w rodzinach niepełnych lub wielodzietnych; trudności w integracji cudzoziemców, którzy uzyskali w Rzeczypospolitej Polskiej status uchodźcy lub ochronę uzupełniającą; trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego; alkoholizm lub narkomania; zdarzenie losowe i sytuacja kryzysowa oraz klęska żywiołowa lub ekologiczna.

Powody, z tytułu których udzielono pomocy społecznej osobom i rodzinom w Gminie Orzysz w 2012 roku, zawiera poniższa tabela.

Tabela 1. Powody przyznawania świadczeń z pomocy społecznej w Gminie Orzysz w 2012 roku

Wyszczególnienie	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach
Ubóstwo	418	1486
Bezrobocie	420	1552
Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego	92	450
Długotrwała lub ciężka choroba	69	154
Potrzeba ochrony macierzyństwa	8	48
- w tym wielodzietność	6	43
Niepełnosprawność	101	295
Alkoholizm	12	37
Bezdomność	2	2
Przemoc w rodzinie	3	13
Trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego	7	15
Zdarzenia losowe	1	5
Narkomania	0	0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych MOPS w Orzyszu.

Tabela 2. Powody przyznawania świadczeń z pomocy społecznej w Gminie Orzysz w 2013 roku

Wyszczególnienie	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach
Bezrobocie	431	1592
Ubóstwo	441	1564
Niepełnosprawność i długotrwała choroba	226	514
Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego	105	483
Alkoholizm	13	33
Bezdomność	2	2
Przemoc w rodzinie	3	11
Trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego	7	17
Zdarzenia losowe	2	7

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych MOPS w Orzyszu.

Biorąc pod uwagę odsetek ludności korzystającej z pomocy społecznej z tytułu poszczególnych powodów w ogóle ludności gminy, za dominujące problemy społeczne należy uznać: 1) bezrobocie, 2) ubóstwo, 3) bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego 4) niepełnosprawność 5) długotrwała lub ciężka choroba.

Bezrobocie

Brak zatrudnienia, które nie jest tylko indywidualnym problemem człowieka nim dotkniętego, ale niewątpliwie wpływa na życie i funkcjonowanie całej rodziny, jest źródłem problemów i patologii. W miarę przedłużania się okresu pozostawania bez pracy problemy te narastają i rodzą kolejne, takie jak ubóstwo, frustrację, izolację, alkoholizm, bezradność życiową.

Znaczna liczba osób bezrobotnych korzystających z pomocy społecznej powiązana jest ze wzrostem wydatków, zadań oraz koniecznością dostosowania dotychczasowych form działania do nowych potrzeb. Najczęstszą formą pomocy MOPS są świadczenia pieniężne a także żywność. Niewątpliwie praca socjalna oraz zawierane kontrakty socjalne, pomagają walczyć z bezrobociem. Na uwagę zasługuje także projekt systemowy MOPS w Orzyszu, współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego, tj. program aktywizacji społeczno-zawodowo-edukacyjno-zdrowotnej w naszej gminie „Orzysz w drodze do integracji”. Działania realizowane w ramach projektu są skierowane do osób bezrobotnych z terenu naszej gminy a także do młodzieży i osób niepełnosprawnych.

Ubóstwo

Drugi w kolejności czynnik przyznawania pomocy społecznej w latach 2010-2013 w Gminie Orzysz stanowiło ubóstwo, dotyczące osób i rodzin o dochodach poniżej lub równych kryterium dochodowemu, które od 1 października 2012 roku wynosi 542 zł na osobę samotnie prowadzącą gospodarstwo domowe lub 456 zł na osobę w rodzinie. Należy jednak zaznaczyć, iż nie występuje ono jako samodzielna przesłanka udzielania świadczeń pomocy społecznej – łącznie z nim musi zaistnieć inna przyczyna wystąpienia trudnej sytuacji wymieniona w ustawie o pomocy społecznej.

Niepełnosprawność oraz problemy osób starszych

Poza Miejskim Ośrodkiem Pomocy Społecznej oraz Niepublicznym Zakładem Opieki Zdrowotnej gmina Orzysz nie posiada instytucji świadczących opiekę i pomoc osobom niepełnosprawnym. Osoby niepełnosprawne korzystają z pomocy na szczeblu powiatu w niżej wymienionych instytucjach:

- Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Pisz,
- Warsztaty Terapii Zajęciowej w Pisz,
- Środowiskowy Dom Samopomocy dla osób z zaburzeniami psychicznymi.

Z analizy MOPS w Orzyszu wynika, że rośnie liczba osób starszych wymagających systematycznej i stałej pomocy w zaspakajaniu podstawowych potrzeb życiowych. Stąd konieczność zwiększenia wydatków związanych z umieszczeniem ludzi starszych w DPS czy rozszerzenia sieci usług opiekuńczych. Nie mniej jednak ważna jest kwestia partycypacji tej grupy społecznej jak najdłużej w życiu zawodowym, społecznym, kulturowym, co zapobiegnie izolacji i wykluczeniu osób starszych. Niektóre organizacje działające na terenie naszej Gminy podejmują działania, których adresatem są osoby starsze, jednak w skali potrzeb jest to niewystarczające.

Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego

Czwartym dominującym problemem społecznym Gminy Orzysz jest bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego.

Podstawą wyodrębnienia tego obszaru są problemy dotyczące szeroko pojętego kryzysu rodziny, w szczególności słabego wsparcia oferowanego rodzinie w kryzysie, poszerzającego się uzależnienia wśród dzieci i młodzieży, niewystarczającej pomocy dla dzieci, pogłębiających się patologii społecznych.

Nieprawidłowo funkcjonująca rodzina, często spotykana wśród świadczeniobiorców ośrodka, niekorzystnie wpływa na sytuację dziecka, na jego więź z rodziną. Rodziny te często odznaczają się zaburzoną strukturą w postaci niestabilizowanych formalnie i społecznie związków, rozkładem pożycia małżeńskiego, częstymi zmianami partnerów, występuje w nich przemoc skierowana na partnera lub dzieci. Rodzicom często brakuje umiejętności tworzenia właściwego klimatu życia rodzinnego, rozładowywania napięć powstałych poza domem, właściwych wzorców komunikacji i dawania rodzinie poczucia bezpieczeństwa. W wielu sytuacjach dzieci pochodzące z tych rodzin zostawione są same sobie, większość wolnego czasu spędzają wśród rówieśników na podwórku, częściej mają problemy z nauką w szkole. Mniej czasu poświęcają przygotowywaniu się do lekcji, przeżywają więcej porażek szkolnych, w efekcie czego rezygnują z podejmowania wysiłku w zdobywaniu wiedzy. W takiej sytuacji rodzice nie pomagają lecz podwyższają wymagania w stosunku do ocen i zachowania dziecka lub też w ogóle przestają się nim interesować. Dzieci odrzucone przez środowisko rodzinne szukają akceptacji wśród rówieśników, łączą się w grupy subkulturowe, zaczynają wagarować, uciekać z domu i popadać w konflikt z prawem.

Społecznym skutkiem występowania tego zjawiska są:

- konflikty rodzinne,
- przemoc i agresja,
- problemy dzieci w nauce,
- słaby start edukacyjny,
- wzrost przestępczości wśród dzieci i młodzieży,
- przenoszenie złych wzorców na bieżące i przyszłe zachowania ludzi młodych,
- destrukcja podstawowych funkcji rodziny,
- rozwody,
- upadek dobrych obyczajów w rodzinach dotkniętych ubóstwem.

Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych skutkuje ograniczeniem lub pozbawieniem władzy rodzicielskiej, a co za tym idzie umieszczeniem dzieci w placówkach opiekuńczo-wychowawczych lub w rodzinnej pieczy zastępczej. Na przestrzeni 2011-2012r. środki takie zastosowano wobec 4-ga dzieci, do 14 rodzin skierowano asystenta rodziny.

Długotrwała lub ciężka choroba

Kolejnym pod względem udziału w ogólnej liczbie mieszkańców powodem przyznania świadczeń w Gminie Orzysz jest długotrwała lub ciężka choroba.

Długotrwała lub ciężka choroba ogranicza lub uniemożliwia czasowo lub na stałe uczestnictwo w życiu zawodowym, a często także w życiu społecznym. Co za tym idzie powoduje obniżenie dochodów materialnych rodzin i ograniczenie partycypacji w wielu dziedzinach życia.

Problem uzależnień

Problemy związane z nadużywaniem alkoholu i innych substancji psychoaktywnych stanowią bardzo istotną kwestię społeczną, ponieważ zjawiska te w sposób bezpośredni wpływają na poczucie bezpieczeństwa społecznego, jak również ogólny stan zdrowia populacji, a także na relacje interpersonalne z rówieśnikami i środowiskiem rodzinnym.

Alkoholizm jest problemem całej rodziny, prowadzi do przemocy, stanowi zagrożenie dla funkcjonowania biologicznego i emocjonalnego wszystkich członków rodziny. Człowiek uzależniony szkodzi nie tylko sobie, swoim bliskim ale również osobom nie związanym z nim więzami biologicznymi.

Alkoholizm jest wciąż bardzo poważnym problemem w Polsce. Dotyka on również społeczeństwa naszej gminy i stwarza problem złożony i trudny do przezwyciężenia. Liczba osób uzależnionych od alkoholu i innych substancji psychoaktywnych jest bardzo trudna do ustalenia, a rozmiary zjawiska uzależnień odnotowane w oficjalnych statystykach różnią się od faktycznego stanu.

Dane liczbowe przedstawione poniżej ukazują liczbę rodzin otrzymujących wsparcie MOPS z powodu problemów alkoholowych.

Tabela 3. Liczba rodzin korzystających z pomocy MOPS z powodu alkoholizmu

Lata	2010	2011	2012	2013
Liczba rodzin	13	9	12	13
Liczba osób w rodzinach	33	29	37	33

Źródło: Dane z MOPS.

Odsetek rodzin korzystających z pomocy MOPS z powodu problemów alkoholowych kształtuje się więc na niskim poziomie. Wynika to między innymi z tego, iż statystyki obejmują jedynie osoby korzystające ze zdiagnozowaną przez specjalistów chorobą alkoholową. Z rozeznania pracowników socjalnych MOPS wynika, że rzeczywista ilość osób nadużywających alkohol jest znacząco wyższa.

Ważną rolę w procesie profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych odgrywa **Gminna Komisja do Spraw Rozwiązywania Problemów Alkoholowych**. Instytucja odpowiada za inicjowanie i koordynację działań określonych w Programie Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz za opiniowanie innych inicjatyw i programów profilaktycznych. Do jej zadań należy ponadto prowadzenie postępowania w sprawach o zobowiązanie do leczenia odwykowego.

Przemoc w rodzinie

Jednym z bardzo ważnych lecz nie dominującym problemem społecznym jest przemoc w rodzinie.

Zgodnie z art. 2 ust. 2 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, przemoc w rodzinie to jednorazowe albo powtarzające się umyślne działanie lub zaniechanie naruszające prawa lub dobra osobiste osób najbliższych (w rozumieniu art. 115 § 11 Kodeksu karnego), a także innych osób wspólnie zamieszkujących lub gospodarujących, w szczególności narażające te osoby na niebezpieczeństwo utraty życia, zdrowia, naruszające ich godność, nietykalność cielesną, wolność, w tym seksualną, powodujące szkody na ich zdrowiu fizycznym lub psychicznym, a także wywołujące cierpienia i krzywdy moralne u osób dotkniętych przemocą.

Stosowanie przemocy przez jednego z członków rodziny destabilizuje funkcjonowanie całego systemu rodzinnego jest przyczyną cierpienia dorosłych i dzieci, a także skutkuje szczególnie dramatycznymi konsekwencjami dla rozwoju psychicznego i fizycznego dzieci.

Pomocą rodzinom i osobom dotkniętym przemocą zajmuje się między innymi MOPS. W ramach swoich kompetencji i zadań pomoc społeczna przeprowadza wywiad środowiskowy umożliwiający diagnozę sytuacji rodziny lub osoby, przygotowuje wszechstronny plan pomocy, monitoruje efekty podjętych działań, podejmuje interwencje w środowisku, udziela szeroko rozumianego poradnictwa, np. prawnego, psychologicznego lub wskazuje miejsca gdzie można uzyskać taką pomoc, wskazuje instytucje zajmujące się pomaganiem ofiarom przemocy domowej, w tym oferującymi możliwość otrzymania schronienia np. w schroniskach, hostelach, ośrodkach, współpracuje z innymi instytucjami i organizacjami takimi jak: sądy rodzinne i nieletnich, kuratorzy sądowi, pedagodzy szkolni, policja.

Ośrodek realizuje zadania własne i zadania zlecone gminie. Na uwagę zasługuje doraźne (w tym zapewnianie dożywiania) zaspokajanie potrzeb życiowych klientów pomocy społecznej oraz wsparcie udzielane dzieciom w postaci organizowania wypoczynku letniego dla dzieci z rodzin najuboższych, organizowanie zabaw i paczek świątecznych.

Szczególną inicjatywą MOPS było zainicjowanie w 2009 r. działalności Zespołu Interdyscyplinarnego, którego charakter zakłada ponadsektorową współpracę. Partnerstwo w rozwiązywaniu problemów społecznych beneficjentów pomocy społecznej sprzyja lepszemu i skuteczniejszemu naprawianiu wielu problemów. W jego skład wchodzi przedstawiciele wielu instytucji i służb: pracownicy MOPS, pracownik PCPR, policjant, kurator społeczny, kurator zawodowy, pedagodzy szkolni, pielęgniarki środowiskowe, członek GKRPA. Głównym celem zespołu jest udzielanie wsparcia rodzinom w kryzysie, głównie w sytuacji zagrożenia dobra dzieci. W 2010r. utworzenie Zespołów Interdyscyplinarnych uregulowała nowa ustawa z dnia 10 czerwca 2010r. o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie i niektórych innych ustaw (Dz. U. nr 125 poz 842).

Komisariat Policji rejestruje corocznie wiele interwencji domowych, średnio jest to ponad 140 interwencji związanych z przemocą w rodzinie. Interwencji publicznych rocznie podejmowanych jest ok. 700. W 2012r. założono 63 Niebieskie Karty a w 2013 r. już 105.

Tabela 4. Liczba założonych Niebieskich Kart

Lata	2012	2013
Liczba Niebieskich Kart	63	105

Źródło: Dane z MOPS.

Warto dodać, że problem przemocy domowej jest najczęściej zjawiskiem trudnym do wykrycia, ponieważ częste jest jego „ukrywanie” w czterech ścianach domu. Ofiary przemocy domowej – z poczucia wstydu lub strachu przed sprawcą przemocy – nie zgłaszają się na Policję, ani nie szukają wsparcia instytucjonalnego.

W ramach Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych na terenie gminy Orzysz funkcjonuje Punkt Konsultacyjny dla osób uzależnionych i współuzależnionych od alkoholu, przemocy domowej i narkomanii, w którym m. in. udzielane są porady osobom i rodzinom dotkniętym przemocą domową

Wbrew pozorom pojęcie marginalizacji jest opisywane w literaturze przedmiotu od dziesiątków lat. Poglądy na to zjawisko, jego uwarunkowania a także sposoby opisywania i definiowania zmieniały się w tym czasie znacząco. W zależności od tendencji w metodologii badań pedagogicznych kładziono nacisk raz to na metody ilościowe, innym razem na aspekt jakościowy. Na potrzeby badań definiowano także różne wskaźniki, uszczegółowiano kryteria, grupowano w określone wymiary. Dokonując analizy literatury zwróciłam uwagę na te publikacje, które najtrafniej do mnie przemawiają, stąd będzie to literatura wybrana. Najwięcej miejsca na analizę tego zjawiska poświęcają autorzy książek poświęconych problematyce społecznej, omawiają to zjawisko szeroko i bardzo dokładnie.

Przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu wiąże się zwykle z instytucjonalnym wsparciem w przezwyciężaniu jednocześnie przyczyn i skutków wykluczenia. Przykładowo, pomoc osobie, która doznaje przemocy w rodzinie w wyjściu z sytuacji przemocy, jest jednocześnie przeciwdziałaniem jej wykluczeniu społecznemu. Pomoc osobom bezrobotnym, która doświadczają społecznej izolacji, może polegać na udzieleniu wsparcia w przezwyciężeniu problemów osobistych, podniesieniu kwalifikacji, wzmocnieniu samooceny wraz z jednoczesnym zainicjowaniem systemowych zmian poprawy sytuacji na rynku pracy. Pomoc osobom wykluczonym społecznie w przezwyciężaniu ich problemów, jest bardzo istotna, ponieważ osoby wykluczone rzadko dysponują siecią wsparcia, która byłaby pomocna w procesie wychodzenia z trudnej sytuacji życiowej.

Brak uczestnictwa w jednej dziedzinie życia społecznego powoduje stopniowe wykluczenie z innych dziedzin. Niskie wykształcenie powoduje podejmowanie niskopłatnej i niewymagającej kwalifikacji pracy, a to z kolei sprzyja jej utracie, za czym idzie obniżenie standardu życia, ograniczenie kontaktów towarzyskich, zrezygnowanie z udziału w kulturze, a następnie pogorszenie stanu zdrowia. Innymi słowy – kolejno wyraźnemu pogorszeniu ulega jakość życia osoby dotkniętej problemem ubóstwa. Łatwo zauważyć analizując powyższy tekst, że często skutek jest przyczyną, pojawia się pewien ruch kołowy, którego siła odśrodkowa, bywa tak duża, że osłabiona przeciwnościami losu jednostka poddaje się bez walki tej sile.

Należy jednak pamiętać, że bycie bezrobotnym nie tylko pozbawia dochodu, ale także wyklucza człowieka z pewnych kategorii społecznych (ludzi pracujących), chociaż powoduje także nawiązywanie nowych kontaktów między innymi z funkcjonariuszami instytucji pomocowych i z innymi bezrobotnymi. Ten rezultat w postaci korzystania z pomocy OPS-u nie jest czymś złym i wstydliwym, ale niepokojący staje się inny fakt, że osoby, które zaczynają korzystać ze wsparcia instytucjonalnego w bardzo krótkim czasie *uzależniają się* od tego i często niestety robią wszystko, by nie opuścić kręgu świadczeniobiorców. Bardzo często towarzyszy temu zjawisku *roszczeniowość*, która z kolei naznacza te osoby w pewien sposób i niejednokrotnie powoduje, że nadal klientów ops-ów spostrzega się jako kogoś drugiej kategorii.

Widzimy, że jest to zjawisko niezwykle złożone, choć łatwo zauważyć, że dyspozycje wewnętrzne mogą tu stanowić kluczowy warunek skutecznego powrotu do tzw. normalności. Stanowią potencjał, który jedni wykorzystują a inni zaprzeczają. Najistotniejszą jednak współcześnie przyczyną ubóstwa jest całkowita utrata dochodu, czyli bezrobocie, które to zjawisko nasiliło się także na skutek transformacji

Ubóstwo wymusza i z góry narzuca sposób gospodarowania finansami, skupiając się na zabezpieczeniu najbardziej niezbędnych potrzeb. Widoczne jest ograniczenie zakupów spożywczych, ponieważ wzrosły tzw. płatności sztywne, czyli comiesięczne opłaty.

Poszukując alternatywnych form zapobiegania niekorzystnym skutkom przemian ustrojowych, zwłaszcza w obszarach dotyczących bezpośrednio najstańsze ogniwa społeczeństwa, czyli ludzi potencjalnie zagrożonych marginalizacją społeczną stworzono możliwość działania nowym strukturalom, między innymi Klubom Integracji Społecznej i Centrum Integracji Społecznej. Jak już sama nazwa wskazuje ich priorytetem jest integrowanie, a więc proces w swoim założeniu odwrotny do marginalizowania i wykluczania. Instytucje pomocy społecznej w związku z pojawieniem się nowych zagrożeń a także wyzwań musiały zmienić w ostatnich latach podejście do swojego klienta odpowiadając na jego potrzeby. Nie jest to proces łatwy bowiem często sami klienci przyzwyczajeni byli właściwie do rozdawnictwa. Otrzymywali zasiłki, bo tak zezwala ustawa, przeżywali od pierwszego do pierwszego i znowu przychodzili po kolejny zasiłek, potwierdzając w międzyczasie gotowość do podjęcia pracy PUP.

W gminie Orzysz funkcjonuje od 2005r. Klub Integracji Społecznej utworzony ze środków konkursowych wyasygnowanych przez Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej. Jest to nowa forma i jako taka musi wciąż zdobywać zaufanie społeczności lokalnej, poprzez szereg działań innowacyjnych. Możliwość utworzenia KIS-u wynika z zapisu w statucie Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej, który umiejscawia go w swoich strukturach. Korzystanie z Klubu Integracji Społecznej określa regulamin a jego głównym założeniem jest realizacja działań umożliwiających wsparcie w zakresie reintegracji społecznej i zawodowej

długotrwale bezrobotnych i grup szczególnego ryzyka. Jest to organizacja otwarta na potrzeby lokalnego środowiska, wspierająca osoby indywidualne i grupy społeczne.

Zadania Klubu Integracji Społecznej wynikają z diagnozy problemów lokalnego środowiska i dotyczą:

- pomocy w odbudowywaniu i podtrzymywaniu umiejętności uczestnictwa w życiu społecznym grup szczególnego ryzyka, w tym długotrwale bezrobotnych,
- pomocy w powrocie do pełnienia ról społecznych,
- pomocy w integrowaniu grup o podobnych trudnościach życiowych, szczególnie zagrożonych uzależnieniem od alkoholu i innych substancji psychoaktywnych.

Realizacja tych zadań odbywa się między innymi poprzez:

- wsparcie w zakresie reintegracji społecznej i zawodowej (projekt systemowy)
- udzielanie specjalistycznego poradnictwa (psychologicznego, prawnego, socjalnego),
- organizowanie kursów i szkoleń
- organizowanie prac społecznie użytecznych
- organizowanie zajęć autoprezentacji, naukę pisania CV, listu motywacyjnego itp.

Podsumowując należy podkreślić, że najlepszym efektem w przeciwdziałaniu zjawisku wykluczenia społecznego jest kompleksowość wszelkich działań. Wszechstronne wsparcie osób rodzin zagrożonych wykluczeniem powinno odbywać się w oparciu o szeroko rozumianą współpracę wielu instytucji. Wymiana informacji na temat osób objętych wsparciem, ich sytuacji życiowej, zawodowej i społecznej umożliwi przygotowanie optymalnego planu działania, zaoszczędzenia cennego czasu, który w miarę upływu utrwala zjawisko wykluczenia.

W naszym środowisku lokalnym jest mało instytucji (oprócz MOPS i PUP) które mają w statucie wpisane ograniczanie tego niekorzystnego społecznie zjawiska, brak zakładów produkcyjnych, zakładów pracy w ogóle, brak stowarzyszeń, organizacji pozarządowych chcących współpracować.

Należy też podkreślić, że wykluczenia społecznego nie da się wyeliminować całkowicie. Każda osobowość człowieka ma swoją wolność i prawo wyboru, i niejednokrotnie pozostaje w środowisku wykluczonych z własnego wyboru. Ważne jest tu też uświadamianie tym osobom by owej marginalizacji doświadczali jak najkrócej.

Więcej informacji na temat funkcjonowania MOPS w 2013 roku w materiałach:
Działalność MOPS w 2013r. i Potrzeby na 2014 r. z marca 2014r.

D Y R E K T O R
Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej

mgr Jolanta Rakowska